

Nr 190

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktierna i Svenska Durox aktiebolag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

(5:e avd.)

I propositionen nr 168 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 5 november 1965, föreslagit riksdagen att godkänna att Svenska skifferoljeaktiebolaget förvärvar aktierna i Svenska Durox aktiebolag för en köpeskilling av 34 milj. kr.

Propositionen

I enlighet med beslut av 1961 års riksdag har Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet successivt ställts om och avvecklats. Inom bolagen har i samband därmed bedrivits utvecklingsarbete avseende produktion av byggnadsmaterial. Bolagets industriianläggningar m. m. i Kvarntorp har numera sålts till Yxhults stenhuggeriaktiebolag. Vidare har skifferoljebolaget under förbehåll för Kungl. Maj:ts godkännande träffat avtal om förvärv av aktierna i Svenska Durox aktiebolag, som är moder- och försäljningsbolag i en koncern i byggnadsmaterialbranschen. Avsikten är att skifferoljebolagets utvecklingsarbete skall fortsättas inom Duroxkoncernen.

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner skifferoljebolagets förvärv av aktierna i Duroxbolaget i syfte att samordna och effektivera den statliga företagsverksamheten på byggnadsmaterialområdet. I samband härmed förordas, att aktierna i Törefors aktiebolag och i Laxå bruks aktiebolag övertas av skifferoljebolaget.

Beträffande den närmare innebörden av propositionsförslaget får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet, s. 2—19.

Motionerna

I förevarande sammanhang har utskottet förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Knut Johansson* (I: 803) och den andra inom andra kammaren av herr

Hagnell (II: 952), i vilka hemställts att riksdagen i anslutning till proposition nr 168 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning enligt i motionerna redovisade riktlinjer;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Harry Carlsson m. fl.* (I: 806) och den andra inom andra kammaren av herr *Berglund m. fl.* (II: 955), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte 1) med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 168 icke godkänna Svenska skifferoljeaktiebolagets förvärv av aktierna i Svenska Durox aktiebolag för den avtalade köpeskillingen av 34 milj. kr. samt 2) besluta att skifferoljebolagets avvecklingsöverskott skall inbetalas till statskassan för reglering av bolagets villkorliga skuld till statsverket;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 807) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 956), i vilka hemställts att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 168 icke måtte godkänna Svenska skifferoljeaktiebolagets förvärv av aktierna i Svenska Durox aktiebolag för den avtalade köpeskillingen av 34 milj. kr. samt att riksdagen måtte besluta att det förstnämnda bolagets avvecklingsöverskott skall inbetalas till statskassan för reglering av bolagets skulder till statsverket;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 808) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahlund m. fl.* (II: 957), i vilka hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om godkännande av Svenska skifferoljeaktiebolagets förvärv av aktierna i Svenska Durox aktiebolag.

Beträffande motiveringarna för de ifrågavarande motionsyrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 952, II: 955, I: 807 och II: 957.

Utskottet

Riksdagen beslöt år 1961 att Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet skulle avvecklas. Inom bolaget har i anslutning härtill bedrivits utvecklingsarbete avseende produktion av byggnadsmaterial. Bolagets industrialanläggningar m. m. i Kvarntorp har numera sålts till Yxhults stenhuggeriaktiebolag, vilken transaktion godkänts av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande. Vidare har skifferoljebolaget under förbehåll för Kungl. Maj:ts godkännande träffat avtal om förvärv av aktierna i Svenska Durox aktiebolag, som är moder- och försäljningsbolag i en koncern inom byggnadsmaterialbranschen. Avsikten är att skifferoljebolagets utvecklingsarbete skall fortsättas inom Duroxkoncernen.

I förevarande proposition föreslås att riksdagen måtte godkänna skifferoljebolagets berörda förvärv av aktierna i Svenska Duroxbolaget för en köpeskillning av 34 miljoner kr. Syftet härmed anges vara att samordna och

effektivera den statliga företagsverksamheten på byggnadsmaterialområdet.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag har föranlett avslagsyrkanden i de likalydande motionerna I: 806 och II: 955, I: 807 och II: 956 samt I: 808 och II: 957. Dessutom har i de likalydande motionerna I: 803 och II: 952 hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning enligt i motionerna redovisade riktlinjer.

I anledning av de delade meningar som sålunda kommit till uttryck i ärendet har utskottet inhämtat vissa kompletterande upplysningar i frågor av särskilt intresse för frågans bedömning.

I statsrådsprotokollet lämnas en utförlig redogörelse för skifferoljebolagets utveckling, varjämte berörs den allmänna utvecklingen inom byggnadsmaterialområdet. Det framgår härav bl. a. att staten redan är direkt engagerad i den industriella verksamheten på nämnda område. Förslaget om skifferoljebolagets förvärv av aktierna i Duroxbolaget bör enligt utskottets mening bedömas mot bakgrunden härav och föranleder inte någon invändning från utskottets sida. Utskottet har vid frågans prövning funnit det preliminärt ingångna avtalet innefatta en lämplig åtgärd i riktning mot en stabilisering och förstärkning av den statliga verksamheten inom branschen. Utskottet har härvid fäst särskilt avseende vid det i statsrådsprotokollet återopade förhållandet att staten, om aktieförvärvet godkänns, kommer att tillföras en organisation som redan är verksam inom såväl produktion som marknadsföring av viktiga byggnadsmaterial och som har industriella resurser lämpade för att utnyttjas i utvecklingsarbete.

I de i ämnet väckta avslagsmotionerna riktas stark kritik mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag. Utan att närmare ingå på detaljer härutinnan vill utskottet sammanfattningsvis anföra, att vad i motionerna i olika hänseenden anförts inte övertygat utskottet om att tillräckliga skäl föreligger för riksdagen att frångå förslaget i propositionen.

Med hänsyn till det anförda har utskottet funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Det träffade preliminära avtalet bör sålunda vinna riksdagens godkännande. Av detta ståndpunktstagande följer att utskottet avstyrker de motionsvis framställda yrkandena om avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet har inte något att erinra mot att den förutsatta köpeskillingen, 34 milj. kr., liksom kostnaderna för investeringar bestrids av de tillgångar som skifferoljebolaget förfogar över och som eljest skulle komma att användas för att betala bolagets villkorliga skuld till staten. I enlighet härmed erfordras inte någon medelsanvisning av riksdagen. Utskottet har inte funnit anledning att tillstyrka de i motionerna I: 806 och II: 955 samt I: 807 och II: 956 framförda yrkandena om att skifferoljebolagets avvecklingsöverskott skall inbetalas till statskassan för reglering av berörda skuld.

I de likalydande motionerna I: 803 och II: 952 hemställs att riksdagen i

anslutning till förevarande proposition måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning enligt i motionerna redovisade riktlinjer. Utskottet anser för sin del tillräckliga skäl ej föreligga för en utredning i det allmänna syfte och med den inriktning som åsyftas i de berörda motionerna. Utskottet anser emellertid angeläget att den utvidgning av den statliga verksamheten på byggnadsmaterialområdet, som sker därest riksdagen bifaller utskottets i det följande gjorda hemställan, blir föremål för en noggrann planering. Det torde kunna förutsättas att jämväl Kungl. Maj:t har uppmärksamheten fäst på behovet av förberedande utredningar och planeringsåtgärder i övrigt. I detta sammanhang vill utskottet erinra om departementschefens uttalande i statsrådsprotokollet, enligt vilket åtgärder bör vidtas för att samordna och på lämpligt sätt komplettera verksamheten för att skapa förutsättningar för fortsatt utveckling i nära kontakt med byggnadsmaterialmarknaden. Utskottet föreslår att riksdagen, i anledning av motionerna I: 803 och II: 952, i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet här anfört.

Vad i övrigt i statsrådsprotokollet anförts har inte gett utskottet anledning till särskilt uttalande.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

1. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 806 och II: 955, I: 807 och II: 956 samt I: 808 och II: 957, förstnämnda fyra motioner såvitt nu är i fråga, godkänna att Svenska skifferoljebolaget förvärvar aktierna i Svenska Durox aktiebolag för en köpeskilling av 34 milj. kr.;

2. att motionerna I: 806 och II: 955 samt I: 807 och II: 956, samtliga motioner i vad de avser inbetalning till statskassan av skifferoljebolagets avvecklingsöverskott, icke må av riksdagen bifallas;

3. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 803 och II: 952, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande utrednings- och planeringsåtgärder inom ifrågavarande område.

Stockholm den 10 december 1965

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Fritz Persson, Virgin, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Per Jacobsson, Rönnberg, Åkerlund, Wååg, Nils-Eric Gustafsson, Harry Carlsson och Johan Olsson; samt

från andra kammaren: herrar Bohman, Karlsson i Olofström, Ståhl, Blidfors, Eliasson i Sundborn, Mellqvist, fröken Olsson, herrar Lassinantti, Gustafsson i Skellefteå, Björkman, Fagerlund, Nelander, Blomkvist, Nilsson i Kristianstad och Sjönell.

Reservation

av herrar *Boman, Virgin, Per Jacobsson, Åkerlund, Nils-Eric Gustafsson, Harry Carlsson, Johan Olsson, Bohman, Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Gustafsson* i Skellefteå, *Björkman, Nelander* och *Sjönell*, vilka ansett

dels att den del av utskottets yttrande, som på s. 3 börjar med »I statsrådsprotokollet» och på s. 4 slutar med »särskilt uttalande», bort ha följande lydelse:

»Med hänsyn till att det föreslagna förvärvet av Duroxaktierna enligt uttalande i statsrådsprotokollet får betraktas som ett första steg i en utbyggnad av den statliga affärsverksamheten inom byggnadsämnesproduktionen har frågan en vittgående principiell betydelse.

Enligt utskottets mening saknas skäl för en utvidgning av den statliga verksamheten till områden vilka kännetecknas av hög effektivitet inom den enskilda sektorn. Detta är otvivelaktigt fallet inom de produktionsområden där Duroxkoncernen är verksam, nämligen tillverkningen av lättbetong och mineralullprodukter. Beträffande lättbetongen är att uppmärksamma att lättbetongindustrin nyligen varit föremål för en undersökning av statens pris- och kartellnämnd. Av denna framgår att priserna på lättbetong, där Durox representerar 8 till 9 % av marknaden, under tiden 1951—1965 stigit med endast 12 % medan stegringen av den allmänna prisnivån varit vida större. För mineralullprodukternas del har t. o. m. en sänkning av priserna ägt rum.

Vad i statsrådsprotokollet anförs har inte övertygat utskottet om att behov skulle föreligga av ingripanden från statens sida. Statens hittillsvarande engagemang på området, vilka närmast tillkommit i socialt syfte, torde icke kunna åberopas till stöd för att staten förvärvar nya företag i branschen. Såsom anförs i bl. a. motionerna I: 803 och II: 952 grundade sig bemyndigandet för Kungl. Maj:t att söka nya möjligheter för industriell verksamhet i kvarntorpsområdet genom produktion av byggnadsmaterial i hög grad på det angelägna i att bereda sysselsättning åt de kvarvarande anställda i skifferoljebolaget. Den uppgiften har nu i praktiken överflyttats på ett privat

företag genom att Ytongbolaget köpt anläggningarna och påtagit sig att samsätta personalen.

De uppgifter som lämnats utskottet till komplettering av de knapphändiga uppgifterna i statsrådsprotokollet rörande värdet av aktierna i Duroxkoncernen har inte övertygat utskottet om att köpeskillingen för aktierna är skälig. Köpeskillingen synes icke obetydligt överstiga det beräknade substansvärdet, och även avkastningsvärdet tyder på ett betydande överpris. Den omständigheten att staten genom förvärvet av Durox avser att komma in på marknaden i denna bransch torde enligt utskottets mening icke i och för sig berättiga till det överpris varom är fråga. Affärens lönsamhet synes utskottet över huvud taget diskutabel. För bedömningen av denna fråga är att beakta att utöver köpeskillingen kommer att erfordras ett kapitaltillskott från skifferoljebolagets sida av 15 å 20 milj. kronor för nya investeringar. Härtill kommer viss Duroxbolaget åliggande återbetalning av lån. Att möjligheter skulle föreligga för en tillfredsställande förräntning av den aktuella kapitalinsatsen har inte ådagalagts. Av anförda skäl avstyrker utskottet bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition. På grund härav avstyrker utskottet även bifall till motionerna I:803 och II:952 om särskild utredning.

Med hänsyn till det anförda finner utskottet att skifferoljebolagets verksamhet bör avvecklas enligt tidigare av riksdagen beslutade riktlinjer, vilket bl. a. innebär att bolagets villkorliga skuld till statsverket skall betalas.»
dels ock att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»1. att riksdagen må, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 806 och II: 955, I: 807 och II: 956 samt I: 808 och II: 957, förstnämnda fyra motioner såvitt nu är i fråga, besluta icke godkänna att Svenska skifferoljeaktiebolaget förvärvar aktierna i Svenska Durox aktiebolag för en köpeskillning av 34 milj. kr.;

2. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 806 och II: 955 samt I: 807 och II: 956, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att skifferoljebolagets avvecklingsöverskott skall inbetalas till statskassan för reglering av bolagets villkorliga skuld till staten;

3. att motionerna I: 803 och II: 952 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»